

2. Furmanek W. Humanistic Pedagogy of Labour. The Market and the Labour Market as the Object of Research, Rzeszow, 2017, p. 146.
3. Pietrulewicz B., *ibid.*, p. 14.
4. Faure E. and others. Learn in Order to Be, Warsaw, 1975, p. 153.
5. Jaroszewski T. M. Treaty on Human Nature, Warsaw, 1980, p. 34.
6. Pietrulewicz B., *ibid.*, p. 131.
7. Korcz I., Pietrulewicz B. Holistic man and the Potential of Labour, Problems of Profession, 2006, no. 1.
8. Suchodolski B. The Shape of Life, Warsaw, 1979, p. 164.
9. Fromm E. On the Art of Being, Warsaw–Wroclaw, 1997, p. 42.
10. Charter of Fundamental Rights of the European Union (2010), Journal of Laws. EU of 30th March 2010, Art. 1.

ПИСАРЧУК ОКСАНА

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

ОСВІТНЬО-РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Серед основних критеріїв визначення якості освіти є критерій № 7 Освітнє середовище та матеріальні ресурси освітньої діяльності закладу вищої освіти (ЗВО) за конкретною освітньою програмою.

Цей критерій має відповідні підкритерії:

1. Фінансові та матеріально-технічні ресурси (бібліотека та наповнення її фондів, інша інфраструктура, обладнання, фінансове та навчально-методичне забезпечення тощо).

2. ЗВО забезпечує безоплатний доступ викладачів і здобувачів вищої освіти до відповідної інфраструктури та інформаційних ресурсів, потрібних для навчання, викладацької та/або наукової діяльності в межах освітньої програми.

3. Освітнє середовище є безпечним для життя і здоров'я здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою, та дає можливість задовольнити їхні потреби та інтереси. (Не лише сукупність матеріальних умов, а й цінності академічної спільноти, практики соціальних взаємодій, взаємовідносини із викладачами тощо; освітнє середовище ЗВО – безпечним для життя і здоров'я здобувачів вищої освіти та дозволяє задовольнити їхні потреби та інтереси позаосвітньої діяльності (можливості для соціальних активностей на кампусі, гуртожитки, студентські сервіси); дотримання санітарних норм, охорона публічного порядку, психічне здоров'я, співпраця ЗВО із органами студентського самоврядування).

4. ЗВО забезпечує освітню, організаційну, інформаційну, консультативну та соціальну підтримку здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою. (Якість роботи деканатів, інших допоміжних підрозділів та їх взаємодії із студентами. Освітня підтримка включає в себе індивідуальну взаємодію викладачів із студентами: організаційна підтримка стосується, наприклад, взаємовідносин студентів із ЗВО з адміністративних питань, консультування щодо працевлаштування, психологічна підтримка і ін.).

5. ЗВО створює достатні умови щодо реалізації права на освіту для осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються за освітньою програмою. (Особи, які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення їхнього права на освіту (пункт 20 частини першої статті 1 Закону України «Про освіту»)).

6. Наявні чіткі і зрозумілі політика та процедури вирішення конфліктних ситуацій (зокрема пов'язаних із сексуальними домаганнями, дискримінацією та/або корупцією тощо), які є доступними для всіх учасників освітнього процесу та яких послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

Освітньо-розвивальне середовище (ОРС) як фактор підвищення якості підготовки майбутніх учителів ми конкретизуємо в таких поняттях:

«ОРС – система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, що міститься в просторово-предметному, соціально-комунікаційному, психолого-дидактичному і пізнавально-мотиваційному компонентах».

Можемо стверджувати, що освітнє середовище впливає на реалізацію удосконалення особистісних проявів та професійне становлення майбутніх педагогів саме через оптимальну організацію його компонентів (просторово-предметного, соціально-комунікаційного, психолого-дидактичного, пізнавально-мотиваційного) та їх взаємодію.

Середовище буде розвивальним, якщо воно створює умови для розвитку і саморозвитку кожної особистості з урахуванням індивідуальних особливостей; сприяє особистісному і професійному становленню студентів; ставить їх у ситуації вибору, прийняття самостійних рішень; виховує відповідальне ставлення за результати навчально-пізнавальної діяльності; створює можливості досліджувати, експериментувати, використовуючи при цьому певні засоби, форми педагогічного спілкування і взаємодії.

До структури ОРС належать і суб'єкти освітнього процесу, які формують його, постійно на нього впливають. У цьому контексті ОРС можна розглядати і як предмет, і як ресурс спільної діяльності.

Освітнє середовище професійної підготовки вчителів ТНПУ включає в себе усі ці чотири компоненти, які забезпечують індивідуальний стиль освітньої діяльності студента та педагогічний стиль викладача, а також стиль їхньої взаємодії як суб'єктів освітнього процесу. Стилю охарактеризуємо основні компоненти ОРС.

Важливим компонентом освітньо-розвивального середовища є просторово-предметний компонент, що охоплює архітектурні особливості будівлі, обладнання, умови навчально-виховного процесу, що стимулюють розвиток кожної особистості. Він представлений сучасними аудиторіями та іншими приміщеннями: інтерактивно-розвивальна дитяча кімната, центр лідерства ELLITE, кімната «Дитячі мрії», хаби, коворкінг-центри для дозвілля студентів, психологічний центр, НУШівська кімната та ін., в яких студенти оволодівають змістом навчання, матеріалізованим у технічних та нетехнічних засобах: підручниках, навчальних посібниках, додатковому дидактичному матеріалі, аудіо-, відео- і комп'ютерній техніці.

Соціально-комунікаційний компонент визначають насамперед типом культури, соціальними нормами взаємодії, міжособистісними стосунками викладачів, студентів, учнів та роботодавців (студенти, викладачі, учні та вчителі, з якими студент взаємодіє під час педагогічної практики, батьки учнів, роботодавці, а також носії мови). Міжкультурній іншомовній комунікативній компетентності сприяє міжнародна діяльність ТНПУ (Літня україномовна школа для студентів з Канади, організація автентичних комунікативних ситуацій через спілкування з носіями мови та стажування в країнах ЄС). Студентів та викладачів залучають до виконання наукових та освітніх проєктів і програм, через які викладачі і студенти здобувають міжнародні гранти; здійснюють стажування в університетах Польщі, Німеччини, Словаччини. Стиль педагогічної взаємодії в процесі професійної підготовки вчителя в ТНПУ може бути охарактеризований як особистісно-орієнтований, який демонструє гуманізацію відносин учасників освітнього процесу; відмову від авторитарного стилю викладання і жорсткої регламентації діяльності студентів; відхід від монологу й домінування таких форм навчальної діяльності, як діалог і полілог. За допомогою діалогічних методів навчання створюється атмосфера психологічного комфорту для учасників освітнього процесу, встановлюються партнерські взаємини й забезпечується можливість інтелектуальної співтворчості.

Психолого-дидактичний компонент спрямований на забезпечення змісту освітнього процесу, що його засвоюють через різноманітні види діяльності, організацію навчання, відповідність методів навчання розвитку учнів. Своєрідним ядром цього компонента є відповіді на запитання «чому навчати?», «як навчати?», «як навчити результативно?», «як вчитися?». Особливе місце при цьому займають інтерактивні методи навчання, сучасні медійні технології, вибіркова частина дисциплін, які студенти можуть обрати в процесі професійної підготовки, написання курсових та творчих проєктів, навчання за програмою подвійних дипломів, стажування, співробітництво із закордонними університетами-партнерами. В межах укладених угод робота спрямована на обмін досвідом з питань подальшого вдосконалення та зближення навчальних планів підготовки бакалаврів, магістрів; підвищення ефективності освітнього процесу шляхом використання сучасних методів навчання з опертям на широке застосування новітньої комп'ютерної інформаційно-виміральної техніки; обмін методичними матеріалами, навчальними посібниками й підручниками; обмін студентами та викладачами.

Пізнавально-мотиваційний компонент передбачає формування позитивного ставлення до освітньо-пізнавальної діяльності, здатність до постановки значущих цілей, наполегливість та самостійність у їх досягненні, є синтезом пізнавальних процесів, розвинутого інтелекту, волі та емоцій, що забезпечує реалізацію ідей та думок у практичній діяльності, характеризується наявністю в особистості потреби, мотивів, інтересів до пізнання (тренінги, участь у підвищенні кваліфікації; організація спільних наукових та науково-практичних семінарів і конференцій із залученням зацікавлених організацій і фірм та спільна видавнича діяльність, випуск збірників наукових статей, монографій, підручників і навчальних посібників; зустрічі зі стейкхолдерами у форматі «Клуб успішних людей», тренінгові практики для підвищення рівня психологічної грамотності серед студентів і викладачів. Вони мають форму науково-методичних семінарів, лекцій-бесід, «круглих столів», колоквиумів).

Таким чином, якість освітнього середовища можна визначити як якість просторово-предметного, психолого-дидактичного, соціально-комунікаційного й пізнавально-мотиваційного компонентів, як зміст цього середовища, як якість соціальних відносин у такому середовищі, а також якість їх зв'язків.

Розвивальний ефект кожного компонента освітнього середовища можна забезпечити лише за наявності комплексу можливостей для саморозвитку всіх суб'єктів освітнього процесу.

Отже, чітко організоване ОРС ЗВО, взаємодія його суб'єктів, ціннісно-мотиваційні відносини, процеси, які у ньому відбуваються, здатні впливати не лише на якість підготовки майбутніх учителів, а також на їх готовність до професійного саморозвитку і в кінцевому результаті – визначити траєкторію власного самовдосконалення.

СОРОКОЛІТ ЮЛІЯ

головний спеціаліст відділу моніторингу, позапланового контролю та взаємодії з органами місцевого самоврядування управління Державної служби якості освіти у Тернопільській області

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Сьогодні проблема навчання дітей з особливими освітніми потребами набуває широкої актуальності. Наразі в нашій державі відбувається реформування і модернізація освіти. Одним з глобальних чинників цього процесу є цивілізаційні процеси, пов'язані з еволюційним розвитком людства та зміною ставлення до осіб з особливими освітніми потребами. Зважаючи на це, реформування освіти в Україні сьогодні пов'язують із задоволенням освітніх потреб, інтересів і реалізацією потенційних можливостей розвитку особистості кожного члена суспільства, зокрема громадян з інвалідністю та особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Інклюзивна освіта стає доступною для дітей з особливими освітніми потребами, адже право на рівний доступ до якісної освіти та навчання за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу – це право всіх дітей. Кожна людина, незалежно від особливих потреб, має право на одержання освіти, якість якої не відрізняється від якості освіти інших. Навчання в інклюзивних освітніх закладах є корисним як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для інших дітей, членів родин і суспільства в цілому. Взаємодія з іншими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку дітей з особливими освітніми потребами [1]. Інклюзія в освітній сфері – динамічний процес позитивного реагування на багатоманітність учнівського контингенту та ставлення до індивідуальних відмінностей не як до проблем, а як до можливостей для збагачення навчального процесу.

Питання інклюзії варто розглядати не тільки в аспекті створення доступного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта в широкому сенсі передбачає створення рівних можливостей для всіх категорій дітей в Україні. Жоден з них не має відчувати себе іншим – і це головне завдання інклюзії.